uiszczono ryczałtem.

СЯЛЯНСКАЯ ПРАЎДА

Выходзіць тры разы ў тыдзень.

Цана асобнага нумару 20 грош.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12, m. 6).

Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2 зл. Для заграніцы ўдвая даражэй.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 грош., за радок пэтыту ў 1 шп.

№ 15. Вільня, Субота, 1-га лістапада 1924 г. Год I.

Барацьба за каапэрацыю.

Калі, пасьля вайны і нямецкае навалы, пачало варочацца нармальнае жыцьцё ў Заходняй Беларусі, народ наш быў прымушаны сам, сваімі ўласнымі сіламі, наладзіць дастаў усіх тых тавараў, якія канешна патрэбны да жыцьця, ды якіх трудна было тады раздабыць. Газа, соль, цукер і т. п.—гэта ўсё цанілася тады чуць-што не на вагу золата! І вось *патрэба*—гэны найлепшы вучыцель—і навучыла нашае сялянства, што даставаць усе гэныя канешныя дзеля жыцьця продукты можна, але ня кожнаму асобна, а усей вёскай, усей ваколіцай, згуртаваўшыся ў адпаведную арганізацыю—*каапэратыву*.

І вось мы бачым у 1919—20 гадох магутны рост каапэрацыі ў Заходняй Беларусі. Творыцца больш за сотню каапэратываў, якія ў свой чарод злучыліся ў саюз дзеля закупкаў усіх тавараў гуртам—вялікімі партыямі. І гэты іх супольны цэнтр—Віленскі Саюз Каапэратываў—у працягу раду гадоў вырастае ў магутную арганізацыю, якая робіць вялікі ўплыў на цэны тавараў і ў Вільні, і па ўсім краю.

У каапэратывы на Беларусі йшлі *беларускія сяляне*, дык зусім ясна, што і характар гэтых каапэратываў быў *беларускі*. Зусім натуральна, што такі-ж самы беларускі характар меў і Віленскі Саюз Каапэратываў, хаця ў ім было дадзена адпаведнае месца і палякам і жыдом.

Існаваньне такога беларускага эканамічнага цэнтру мела вялізарнае значэньне. Пад той час, як розныя польскія ўстановы, кшталтам КОК (Komitet Obrony Kresów), нясумленна выкарыстывалі біду народную, каб соляй ды газай прываблівадь беларускіх сялян да польскасьці,—беларускія каапэратыўныя арганізацыі будзілі сярод нашых сялян *веру ў свае ўласныя сілы*, якая зьяўляецца і *асновай каапэрацыі наагул*, і *бароніць нацыю ад зьнішчэньня*. Пачуцьцё, што мы і бяз панскае ласкі можам самі сабе дапамагчы — дарогай каапэрацыі, нязвычайна падтрымлівала дух народу ў тыя цяжкія часы агульнае галадоўкі.

Вось-жа гэтае апошняе было соляй увачу нашым палякам, а перад усім тым, якіх беларусы з шчырым сэрцам, па брацку прынялі ў сваю каапэратыўную сям'ю. Ім калола ў вочы тое, што ў Саюзе працаваў цэлы рад беларускіх грамадзкіх працаўнікоў, што тут усьцяж чутна была беларуская мова, што ў гэтай мове адбываліся нарады і зьезды. І вось гэтыя „госьці“ надумаліся зрабіць нягодную рэч: або рознымі хітрыкамі захапіць Саюз у свае рукі і зрабіць з яго „польскую пляцоўку“, або—разьбіць, зьнішчаючы гэтую беларускую эканамічную арганізацыю.

І гэта ім удалося—у значнай меры дзякуючы даверчывасьці, наіўнасьці і міралюбству тых беларусаў, якія былі пастаўлены Саюзам кіраваць яго справамі. Саюз падупаў, большасьць каапэратываў „заснула“, затое з управы Саюзу *былі выкінуты ўсе беларусы*: іх месца занялі палякі...

На пратэст беларусаў — паўнамоцнікаў беларускіх каапэратываў з правінцыі — на апошнім зьезьдзе было пастаноўлена зрабіць у гэту восень новы зьезд паўнамоцнікаў дзеля перавыбару ўправы. Восень ужо прыйшла. Ідзе падрыхтоўка зьезду. Але як?

Інструктары—палякі аб'яжджаюць каапэратывы і вядуць тамака агітацыю, ведама, на карысьць „польскае“ ўправы, якая плоціць гэным інструктаром пэнсіі... Інструктары-беларусы або пазвальняны, або—сядзяць па вастрогах „найдэмакратычнейшае“ Рэспублікі....

Але гэтага мала: на сцэну зьявіўся ізноў той чалавек, які першы павёў кампанію проці беларускага характару саюзу беларускіх каапэратываў. На віленскім грунце зьявіўся ізноў інструктар польскага саюзу „Społem“, нейкі п. Бон[illegible], выпісаны з Варшавы... І з гэтага відаць, што польская старана рыхтуецца, як сьлед, да барацьбы з беларусамі на грунце каапэрацыі, жадаючы ператварыць гэтую важную арганізацыю народнае самапомачы ў *рассаднік польскасьці*!

Што-ж робіць беларуская старана?

Мы, пакуль-што, ня чуем аб беларускіх прыгатаўленьнях нічога. Ці людзі сьпяць, ці, страціўшы надзею на перамогу, проста на ўсю справу махнулі рукой?

Але спаць нельга і рукой махаць—праступна. Беларусы маюць вялікія магчымасьці вярнуць захопленыя ў іх пазіцыі: бо-ж насяленьне ў Заходняй Беларусі ня толькі не зьмянілася нацыянальна, а, наадварот, нацыянальна вырасла, усьведамілася ў сваей беларускасьці і рвецца да дзела. А калі гэта так, дык даволі некалькі жывых беларускіх сіл, якія-бы *зарганізавалі* сярод нашых каапэратараў адпор наскокам польскіх каапэратараў, і *пабеда будзе наша*!

Мы кідаем гэты кліч, мы прызываем беларускіх каапэратыўных работнікаў узяцца энэргічна за працу. І ўсе наёмныя „прафэсіянальныя“ польскія гастралёры паедуць назад у Варшаву з тым, з чым прыехалі....

Каапэрацыя — гэтая арганізацыя грамадзкае самадзейнасьці—*павінна мець адзінай сваей мэтай служэньне таму народу, сярод якога разьвіваецца*. Чужым багам служыць ня гожа!

„Узброеная нацыя“.

Ваенны міністар Францыі ген. Ноле зьмясьціў у газэце „Matin“ артыкул. у якім разьвівае праект „узброенай нацыі“ (народу). Абмежаваньне сталай армії і часу службы ў войску — гэта канечнасьць і фінансавая і ваенна-тэхнічная. Але рэспубліка, якая прадбачыць магчымасьць вайны, павінна „ня мець а ніводнага грамадзяніна, няздольнага да барацьбы проці нападу ворага“.

Добрая ілюстрацыя да „міравога пратаколу“, толькі-што падпісанага ў Жэневе!...

„Паспалітае рушэньне“ у Слонімскім пав...

(Інтэрпэляцыя ў справе высылкі з Польшчы арх. Уладзімера і архім. Ціхана*).*

Як мы даведаліся, Белар. Пас. Клюб падае інтэрпэляцыі ўраду ў справе прымусовай, гвалтоўнай высылкі з Польшчы архіяп. Уладзімера і архім. Ціхана. Да паданых ужо ў нас вестак аб гэтай высылцы можна дадаць вельмі цікавую, але направўду абураючую дэталь.

На архімандрыта Ціхана, якога пільна сьцерагло і бараніла мясцовае насяленьне, была выслана цэлая армія—паліцыя, войска і „дабравольцы“, сярод якіх быў **атрад вучняў тутэйшай „szkoły rolniczej“, лікам—150 чалавек, узброеных вострымі кольлямі.**

„Вярхоўным галоўнакамандуючым“ усей гэтай арміі быў сам п. Слонімскі староста. У выніку гэтага „паходу“ ўзьнялася бойка: колькі асоб цяжка ранены.

Факты ўсе сьцьверджаны асабіста сэн. Багдановічам на мейсцы.

Трэба асабліва падчыркнуць гэтае „пэдагагічнае“ **ўцягіваньне вучняў, моладзі ў „рэлігійную вайну“.**

Нядаўна фэльетаніст-пасол Рабскі ў „Kur. Warsz.“ пісаў, што да яго зьвярнуліся прадстаўнікі арганізаванай „sportowej młodzieży“, каб праз яго газэту, як найгаласьней, запрапанаваць ураду і грамадзянству „Ojczyźnie“ свае ўслугі ў барацьбе з „бандытызмам“ на „Крэсах“...

Прэм. Грабскі ў сваім экспозэ сцьвярдзіў, што сучасныя адносіны на „Крэсах“ „прыпамінаюць адносіны, якія існавалі колькі вякоў назад“. А ўся польская прэса—ў артыкулах, з прычыны перавязеньня да Краю цела Сенкевіча, сьцьвярдзіла, што найвышэйшай заслугай польскага пісьменьніка была якраз „геніяльная падрыхтоўка“ ў свой час псыхікі дзеючых цяпер пакаленьняў да... ўваскросшых „адносінаў спрад вякоў“...

Запраўды, — чым горшы за Скшэтускага ці Кміціца п. Слонімскі староста, які „камандаваў“, паміж іншым, атрадам 150 уваружаных кольлямі вучняў,—стаючы наагул на чале цэлага мясцовага „паспалітага рушэньня“, якое мела мэтай захапіць і—пакараць аднаго праваслаўнага манаха!..

У „гасьціннай“ Францыі.

Польскі ўрад дастаўляе францускім фабрыкантам і абшарнікам танную рабочую сілу, арганізуючы выезд у Францыю на заработкі безработных з усяе Польшчы і з нашага краю.

Як ім там жывецца, — аб гэтым сьведчаць чысьленыя скаргі эмігрантаў, друкаваныя ў журнале „Wychodźca“: вызыск неарганізаваных, ня ведаючых францускае мовы работнікаў з Польшчы—страшэнныя адносіны, да іх грубыя, нялюдзкія.

Але найгорш тое, што „танныя“ рээмігранты робяць канкурэнцыю францускім работнікам, якія ня ўмеюць жыць па-быдлячаму, а прывыклі жыць, як людзі, дый за сваю працу жадаюць слушнае платы. На грунце зьбіваньня цэн сярод францускіх работнікаў выбухае ненавісьць да чужынцаў, якіх яны часта-густа проста б'юць.

„Wychodźca“ ў № 41 з 12 кастрычніка апісуе адзін з такіх нападаў на эмігрантаў, які меў месца ў сярэдзіне верасьня ў Вэслé, ў дэпартаманце Сом. Група ўваружаных францускіх работнікаў напала на палякоў, з якіх чатыры ляжаць пабітыя ў бальніцы, а рэшта ўцякла. Апошнія гэтак апавядаюць аб нападзе:

„Францускія работнікі зрабілі бандыцкі напад на нас з рэвальвэрамі і жалезівам у руках; цяжка ранілі двух, якія—чаго ня дай Божа—памруць; а ўсіх хацелі забіць за тое, што палякі працуюць у фабрыцы. Кожын з нас мае жану і дзяцей на бацькаўшчыне,—астануцца сіротамі. Яшчэ двух сабакаў нацкавалі на нас дзеля помачы бандытам, каб нас кусалі. Палякі ўцяклі, бо не хацелі біцца. Язэпа Вавжыньчака білі 45 мінут і хацелі забіць. Семера людзей катавалі аднаго. Начальства і тыя, што стаялі пры рабоце, бачылі гэта й нічога не казалі. Цяперака йшча гавораць, што пераб'юць усіх палякоў, каб не працавалі ў фабрыцы“.

У тым-жа нумары „Wychodźca“ піша, што патрэбны ў Францыю на кастрычнік 800 сельска-га-

спадарскіх работнікаў і 470 нефаховых да капальняў. Ведама, ня маючы працы і заробку дома, людзі прымушаны ехаць і міма волі дапамагаць францускім фабрыкантам і абшарнікам абніжаць плату францускім работнікам.

Трагічнае палажэньне!

З Сойму.

Экспозэ мін. Скшыньскага—ў камісіі заграніцных спраў.

У камісіі заграніцных спраў мін., Скшыньскі, злажыў вельмі цікавую справаздачу з усяго ходу працы апошняе сэсіі Агульнага Сабраньня Лігі Народаў, — высьветліўшы зьмест і значэньне прынятага Лігай таквзанага „пратаколу“—ў справе забесьпячэньня сусьветнага міру.

Якая сіла і трываласьць гэтага „пратаколу“, абапёртага на кампрамісе ўрадаў Эрыо і Мак Дональда, мы яшчэ ня ведаем, бо далёка нават да яго ратыфікацыі дзяржавамі. А тымчасам партыя англійскіх кансэрватыстаў, якая ізноў падыходзіць да ўлады, рашуча адкідае „пратакол“.

Але п. Скшыньскі верыць у рэальнасьць гэтага „ідэальнага“ пратаколу, які, як трафна, але двузначна выразіўся знамяніты юрыст Політіс (прадстаўнік Грэцыі), „ізалюе (абасобліваe) сьвет ад вайны, не пакідаючы ей нават шчыліны, скрозь якую яна магла-б пралезьці“. Трэба толькі дадаць, што „сьвет“ гэты—„вэрсальскі сьвет“, і што па за гэтым „ізаляваным сьветам“ стаяць вонках Расея, Амэрыка і Нямеччына, ня кажучы аб парэзаных і пагвалчаных „недзяржаўных народах“...

Экспозэ мін. Скшыньскага на пленуме Сойму.

На паседжаньні Сойму 28/X той-жа міністар заграніцных спраў зрабіў экспозэ, у якім даў агляд сучаснага палажэньня Эўропы і міжнародавай палітыкі Польшчы, характарызуючы адносіны Польшчы да Нямеччыны, СССР, Чэхаславакіі, Літвы, Францыі і інш. і закончыўшы маніфэстацыяй ад імя польскага ўраду на чэсьць міру.

Вельмі спрытна міністар зварачаў увагу Сойму на эканамічную старану, затушоўваючы палітычную — якраз тую, што непапраўна псуе гэтыя адносіны.

Паміж іншым, у адказ на прамову Чычэрына, міністар сказаў, што і ён таксама, як Чычэрын, „верыць у магчымасьць паправы адносінаў да СССР: калі будзе добрая воля ў СССР, якая ўжо ёсьць у Польшчы, дык паразуменьне будзе магчыма.

Адзначыўшы розьніцу ў асноўных паняцьцях, на якіх апіраецца Польшча і СССР, п. Скшыньскі далей сказаў: „СССР ведае добра, што яго жаўнер, такі добры моцны **пры абароне сваей зямлі,—калі зьбліжаецца да Варшавы, слабееyь і натыкаецца на сталь**“... „Ен павінен ведаць, што і Польшча не пяройдзе граніцы Польскае Рэспублікі і ня пойдзе ў глыб Расеі „крыжавым паходам“—ня будзе служыць чыным арудзьдзем проці Расеі“.—„Мы хочам міру на падставах Рыжскага Трактату і лічым маральнае разбраеньне (адносна да СССР) прынамся з нашага боку, зусім магчымым“.

Урад Грабскага абражаны і жадае вотуму даверыя!

На паседжаньні 29/X прэм. Грабскі выступіў з кароткай дэкларацыяй, у якой заявіў, што адносна да ўраду ў Сойме вытварылася дзіўная практыка лаяньня („zohydzania“) ўраду, але няма адказнай апазіцыі, якая-б магла-б узяць на сябе ўладу.

Урад ня можа і ня хоча пасыўна знасіць гэткае палажэньне рэчаў. Тыя, хто думаюць, быццам яны — адзіныя прызваныя для ўратаваньня айчызны, няхай і бяруць уладу. Але ўрад ня можа коштам скарбу — пад націскам лаянкі — рабіць на ўсе бакі розныя ўступкі, (дык-жа-ж робіць—якраз у бок эндэкаў! *Рэд.*).

На папярэднім паседжаньні лідэр найвялікшага Соймавага Клюбу, п. Гломбіньскі, — у канцы сваей прамовы заявіў: „Мы высказываемося проці мэтаду пакорнасьці, які ўрад практыкуе адносна да чужых дзяржаў ці чужых элемэнтаў“. Апрача таго, аратар гэтай партыі сьцьвярдзіў, што яго клюб годзіцца з існаваньнем непарляманцкага ўраду, як з канешнасьцяй мамэнту. Дык прэм'ер зяўляе, што ўрад, які пакарыўся чужым дзяржавам, ня варт таго, каб існаваць хаця адзін дзень ў Польшчы (!). Закіды п. Гломбіньскага ня толькі няслушныя, але і абразьлівыя.

Урад ня можа пакінуць гэтыя закіды бяз адруху. Дзеля таго ўрад просіць Сойм — праверыць, ці яго большасьць падзяляе закіды партыі п. Гломбіньскага, ці не. А да таго—габінэт пакідае салю паседжаньняў.

Пасьля перарыву старшыня Сойму абвесьціў, што клюбы пастанавілі абсудзіць стварыўшаеся палажэньне, і зачыніў паседжаньне да наступнага дня.

Як бачым, пацьвярджаюцца нашыя весткі аб тым, што эндэкі рвуцца да ўлады, калі яны гэтак рашуча і востра выступілі проці непарляманцкага, ды ўсё-ж такі „свайго“ ўраду!

Пастанова клюбу эндэкаў.

Клюб эндэкаў не зьлякаўся дэклярацыі прэм. Грабскага і выразіў поўную салідарнасьць з усімі закідамі, якія зрабіў яго старшыня габінэту.

Ці ж гэта ня знача, што эндэкі хочуць зваліць урад Грабскага?

Заява маршалка Ратая.

Маршалак Сойму п. Ратай заявіў журналістам, што на яго думку, большась Сойму не жадае цяпер выклікаць урадавага крызісу; што ўвесь інцыдэнт мае выпадковы характар, але што заўсёды, калі над сітуацыяй запануе прыпадак, дык ёсьць небясьпека, што „прыпадак можа разьвіцца нерацыянальна“. Але з другога боку, пры добрым жаданьні і высілках усіх адказных чыньнікаў можна апанаваць прыпадак.

З гэтага відаць, на сколькі пагроза крызісу зьяўляецца паважнай.

Канец крызісу.

На паседжаньні Сойму 30 кастрычніка пры галасаваньні пытаньня, ці Сойм згаджаецца з становішчам эндэкаў, адносна да ўраду п. Грабскага, ў сувязі з закідамі пасла Гломбіньскага, большасьць высказалася проці гэных закідаў. Гэтак „інцыдэнт“ пакуль-што, зьліквідаваны.

Дэклярацыя Бел. Пас. Клюбу.

Перад галасаваньнем старшыня Бел. Пас. Клюбу прачытаў ад імя Клюбу гэткую заяву:

„З увагі на тое, што Урад п. Грабскага, ў адносінах да нацыянальных меншасьцяў наагул, а да народу беларускага ў Польшчы асабліва, вядзе палітыку ганебнага ўціску — культурнага, гаспадарскага і адміністрацыйнага, — Бел. Пас. Клюб, незалежна ад вартасьці заграніцнае палітыкі ўраду п. Грабскага астаецца ў апазіцыі да гэтага ўраду і затым будзе галасаваць проці прапазіцыі Клюбу П. П. С., якая мае характар выражэньня даверыя“.

Палітычны агляд.

У Польшчы.

Урачыстасьці ў чэсьць Сенкевіча.

У Варшаве адбыліся вялікія ўрачыстасьці, з прычыны перавязеньня з Швайцарыі да Польшчы цела вялікага польскага пісьменьніка Гэнрыка Сенкевіча, памёршага заграніцай яшчэ ў часе вайны.

Размова з п. Тугуттам.

Супрацоўнік „Kur. Pol.“ размаўляў з паслом Тугуттам, які даў яму вельмі пэсымістычныя адказы на розныя яго пытаньні.

З іх вынікае, што п. Тугутт фактычна да ніякае партыі цяпер не належыць. Вось ён „досыць скептычна адносіцца да ролі ўсіх партыяў наагул у палітычным жыцьці Польшчы“, хоць яшчэ ня так даўно, як лідэр партыі „Wyzwolenie“, п. Тугутт быў іншага погляду.

На пытаньне аб працы п. Т. ў знамянітай „камісіі 4-х“, тварэц „грабска-крэсавых“ законаў заявіў, што, выяжджаючы на вакацыі, усе сябры камісіі „далі адзін аднаму абяцаньне ўзнавіць супольную працу ўвосені“. Але цяпер п. Т. кажа, што ён мог-бы надалей працаваць у гэтай камісіі толькі тады, „калі-б ён пераканаўся, што прынятыя Соймам гэто законы (аб мовах на „Крэсах“) былі ў запраўднасьці праведзены ў жыцьцё“.

Цікава такжа мелянхолічнае самапачуцьцё выкінутага з радоў польскае дэмакратыі п. Тугутта,—калі ён, на запытаньне, якое палажэньне яго ў Сойме, адказаў:

„Przy wyjściu z szatni“ (ля выхаду з разьдзявальні)..

Нічога: гэткага цэннага чалавека ўсё магутнеючая польская бюракратыя хутка „падбярэ“ і „прыгарне“ да сябе...

Лунінецкі працэс.

27/X пачаўся ў даразным судзе ў Пінску працэс аб нападзе на цягнік пад Лоўчай. Абвінавачаных 5: Мікіта Клук, Ян Леўчук, Сава Сакалевіч, Кузьма Нарымончык, А. Курыловіч. З боку абвіненьня—22 сьведкаў, з боку абароны—некалькі дзесяткаў. Усе падсудныя не прызнаюцца да віны. Паказаньні б. ваяводы Довнаровіча—вельмі цяжкія для падсудных.

Арышт „радавага агента“ Вальдэнбэрга.

У Дамброўскім раёне арыштаваны, як падаюць польскія газэты, нейкі Грабовскі, які, быццам, зьяўляецца вядомым камуністычным дзеячом Вальдэнбэргам. Быццам, ён пасланы ў Польшчу з СССР, каб узмацаваць партыю польскіх камуністаў.

Заграніцай.

Прызнаньне СССР Францыяй.

28/X выдана афіцыяльная заява францускага ўраду аб прызнаньні Францыяй СССР.

Дыпляматычныя зносіны будуць узноўлены безадкладна. Паслом СССР у Парыжу будзе назначаны Ракоўскі, які цяпер—у Лёндане

Да пісьма Зіноўева.

Англійская прэса не перастае абгаварываць „лісту Зіноўева“ (з інструкцыяй III Інтэрнацыяналу, каб выклікаць рэвалюцыю ў Англіі).

Як мы падавалі і сам Зіноўеў і рад іншых асоб і ўстаноў СССР заявілі афіцыяльна, што „ліст“ гэты—фальшывы. Урад СССР запрапанаваў англійскай Радзе Профсаюзаў выслаць спэцыяльную камісію, якая на месцы сьцьвярдзіла-бы фальш.

Наступнікі ідэалёгіі Сенкевіча.

Уся прэса ахвяравала цэлыя нумары знамянітаму польскаму раманісту і патрыёту.

Вельмі цікавыя рэчы сьцьвярджае ў сваіх фэльетонах аб Сенкевічу крытык пэпээсаўскага „Robotnika“. Ен піша, што нябожчык не цярпеў і пагарджаў польскімі сацыялістамі (пэпээсамі), называў іх „złym kwiatem obcego ducha“,—„Rosjanami, nienawidzącymi Rosję“ і гэтак далей. Але пэпээсаўскія „bojówcy“, „strzelcy“, „legjony“, якія, „ведзеныя геніяльнай інтуіцыяй Пілсудскаго“, пасьля „сталіся кадрамі цяперашняй польскай арміі“, — якраз наадварот, багатварылі „артызм“ і „дух“ Сенкевіча. — W legjonach roiło się od pseudonimów, wziętych z „trylogji...“ „Henryk Sienkiewicz kochany był przez „legunów““. „Не адзін „dłubinosek“ пасылаў у Вэвэй (у Швайцарыі), дзе мастак жыў у апошнія ваенныя часы, пісьмы, поўныя энтузьязму і пачытаньня...“ Аўтар сьцьвярджае „powinowactwo“ Сенкевіча і нейкага самавука — новэліста-пэпээсаўца Радка, які апісываў падзеі пэпээсаўскіх баёвак у 1905—9 г.г.

„Сенкевіч, выхваляючы і акружаючы орэолам гэраізму Скшэтускіх, Падбіпентаў, Володыёўскіх, ствараючы пад канец жыцьця незраўнаную эпопэю для моладзі, — ня ведаў, што ён — мімавольны супрацоўнік Язэпа Пілсудскага“...

Дык вось, самі пэпээсаўцы сьцьвярджаюць, што ўсе тыя „батальныя абразы“, якія маляваў **толькі на паперы**, — бо ў гістарычных „z przed setek lat wstecz“ іхнія, перад усім іхнія — пэпээсаўскія „dłubinoski“-— „сацыялісты“ з Язэпам Пілсудскім на чале пачалі „маляваць“ „Ogniem i Mieczem“, змочаным у народнай крыві, — на „жывых палотнах“ — населеных нашымі-ж беларусамі і ўкраінцамі тэрыторыях!... І калі цяпер тую-ж „артыстычную“ працу, паводле ўзораў і абразоў несьмяротнай „Trylogji, пачатую пэпээсаўскімі“ legunami“, „strzelcami“... „дэфэнзывамі і т. п., — прадаўжаюць іх наступнікі на „крэсавых тэрыторыях“, — дык ці-ж гэта ўсё не даводзіць таго агульнага гістарычна нацыянальнага „powinowactwa“ ўсіх у Польшчы, пачынаючы ад пэпээсаўскіх „dłubinosków“ і канчаючы сучаснымі эндэкамі-гакатыстамі, якія можа яшчэ з большай падставай прызнаюць Сенкевіча **айцом сваей ідэалёгіі**...

Праўда, якую гэтак лёгка забываюць сучасныя настаўнікі Kmiciców, Skrzetuskich, гэтак пагарджаныя Сенкевічам, у тым, што ўсё можа быць пекна і „сацыялістычна“, пакуль „dłubinoski“ абмяжоўваюцца ўласным носам... Але ніякім „артызмам“ ня можа быць апраўданы тыя „dłubania“ ў чужым носе, якія „фэдэралістычна-дэфэнзыўна“ распачалі на нашых многапакутных „Крэсах“ „leguny“ Пілсудскага, ад якіх да гэтуль без перарыву цячэ з абодвух бакоў кроў..

Радавая прэса піша, што зусім ясна відаць мэта гэтай падробкі: гэта вельмі добры статут для выбарнай барацьбы з Партыяй Працы, а разам і—з палітыкай паразуменьня з СССР, якую толькі пад націскам радыкальнай большасьці работнікаў вёў Мак-Дональд

Уся гучная гісторыя „пісьма Зіноўева“—папросту спрытна падрыхтаваны выбарны манёўр.

Англійская прэса, наадварот, піша, што ўрад мае бязспрэчныя доказы таго, што пісьмо напісана Зіноўевым, пазываючыся і на тое, што такое-ж пісьмо Зіноўеў выслаў і нямецкім камуністам, радзючы ім агітаваць сярод запасных — дзеля падрыхтоўкі рэвалюцыйнага выбуху.

Радавы адказ Мак-Дональду.

Радавы ўрад паслаў у адказ на пратэст Мак-Дональда (у справе „пісьма Зіноўева“) ноту, у якой заявіў, што Рада Народных Камісараў ня мае нічога супольнага з III Інтэрнацыяналам. Далей нота цьвердзіць, што ліст — сфальшаваны з правакацыйнай мэтай: каб папсаваць добрыя адносіны паміж абедзьвюма дзяржавамі. У канцы нота прапануе разьемчы суд у справе праўдзівасьці пісьма.

Троцкі—на кітайскім фронце.

Як падаюць амэрыканскія газэты, Троцкі паехаў на кітайскі фронт, дзе будзе камандаваць радавай арміяй, якая складаецца з 50 тысяч жаўнераў.

Забастоўка ў Менску.

З Варшавы наказуюць, што ў „Праўдзе“ пішацца аб вялікай забастоўцы работнікаў у Менску. Асабліва ўпорна дамагаліся павялічэньня платы кравецкія работнікі.

Выбары ў Англіі.

Як мы і прадбачылі, перамогу на выбарах у Англіі атрымліваюць пакуль-што кансэрватысты. Аканчальных лічбаў яшчэ няма.

Паседжаньне Рады Лігі Народаў у справе Мосулю.

27/X адбылося першае паседжаньне Рады Лігі Народаў, склікане выключна дзеля разгляду англа-турэцкай спрэчкі аб Мосуль.

Лёрд Пормур і Фэтты-бэй выкажылі пагляды старон. Турэцкі дэлегат запратэставаў проці зьмяшчэньня на павестцы справы высяленьня грэкаў з Канстантынопаля.

Дэлегат Турцыі заявіў прадстаўніку франц. агенцтва, што Турцыя згодзіцца на тую граніцную лінію, якую ўстановіць Рада.

Скасаваньне вынятковага стану ў Нямеччыне.

У Нямеччыне скасавана выняткова палажэньне, істнаваўшае ад лютага 1924 г.

Гэткім чынам, касуюцца ўсе абмяжаваньні вольнасьці прэсы, саюзаў, сабраньняў і г. д.

А ў нас? — цяпер патроху, дзякуй Богу, пачалі ўвадзіць.

Выбарная платформа нямецкіх нацыяналістаў.

Правадыр партыі нямецкіх нацыяналістаў, гр. Эстарн, у сваей выбарнай прамове заявіў, што нямецкія нацыяналісты, як патрыёты, ня могуць дапусьціць, каб Нямеччына выпаўніла „плян Доўса“ — ані ўвайшла ў Лігу Народаў.

Аднаго толькі шагу, што Нямеччына, увайшоўшы ў склад Лігі, тым самым змушана была-б бараніць Польшчу — з тымі правінцыямі, якія адарваны ад Нямеччыны і далучаны да Польшчы гвалтам — хапае дзеля рашучай адмовы ад уваходу ў Лігу.

Выбары ў вольным месьце Гамбургу.

Выбары ў гамбурскі Сойм далі гэткі падзел мандатаў: сацыялісты—51, нацыяналісты—29, камуністы—24, дэмакраты—23, людоўцы—23

Выбарная прамова прэзыдэнта Куліджа.

У сталіцы Злучаных Штатаў, Вашынгтоне, прэзыдэнт сказаў выбарную прамову, у якой, рэклямуючы сваю партыю (рэспубліканцаў — пераважна капіталістаў), перасьцерагаў перад усім проці партыі Ля-Фолетта, якая, быццам, знаходзіцца пад моцным уплывам Радавай Расеі.

Трэба дадаць, што камуністы выстаўляюць свайго асобнага кандыдата.

Хатняя вайна ў Кітаі.

Англійскія газэты пішуць, што войска Чанг-Со-Ліна ўзяло ў палон 25 тысяч жаўнераў арміі Ву-Пэй-Фу, які ўцёк на параходзе ў Шантуні.

З Токіо падаюць аб пасылках японскіх войск у Кітай, „каб спыніць грабяжы разьбітай арміі Ву-Пэй-Фу“. Гэтае яўнае ўмяшацельства ў унутраныя справы Кітаю можа мець вельмі паважныя вынікі...

Ізноў Ву-Пэй-Фу?

З Парыжу наказуюць, быццам генарал Ву-Пэй-Фу, разьбіты Чанг Со-Лінам, ізноў сабраў 100-тысячную армію (?!) і йдзе на Пэкін (?)

Рэвалюцыйная змова ў Індыі.

У Калькуце (сталіцы Індыі) англійская ўлада выкрыла рэвалюцыйны загавор. Арыштаваны 27 выдатнейшых прадстаўнікоў сацыялістычнай партыі. Выкрылася, што змова ахапіла ўсю Бэнгалію. Арышты ня спыняюцца.

Саюз арабскіх дзяржаў.

Правадыр вагабітаў, перамогшы ў хатняй вайне ў Арабіі, заявіў, што маніцца стварыць саюз усіх арабскіх дзяржаваў.

Аб чым пішуць.

Дзіўкы „каапэратар“.

Газэтка „Życie Ludu“ ў № 20 апісывае выступленьне на публічнай лекцыі вядомага з вельмі благога боку нашым каапэратарам п. Вольскага, інструктара польскага саюзу „Społem“.

Адзначыўшы, што пачатак каапэрацыі, якая на ўсім сьвеце зьяўляецца ўжо магутнай сілай, быў зроблены 28 рочдэльскімі ткачамі, п. Вольскі заявіў, што

> толькі ў Вільні каапэрацыя нічога ня варта, толькі ў Вільні, каапэрацыя не разьвіваецца!

Чаму-ж гэта так і, калі так, хто ў гэтым вінават? На гэтыя пытаньні і дае адказ Życie Ludu“:

> П. Вольскі выбраўся ў падарожу па „дзікіх Усходніх Крэсах“, сваімі лекцыямі маніцца давясьці да аб'яднаньня віленскіе каапэрацыі, маніцца ўхіліць непаразуменьні сярод рознакалёрнага і многаязычнага насяленьня ды злучыць тутэйшую каапэрацыю ў „адну вялізарную каапэратыву“.
>
> Пекная ідэя, няма слоў! Але гэтая ідэя нeяк дзіўна выглядае ў вуснах п. Яна Вольскага.
>
> Бо-ж усе віленцы памятаюць гэтыя нядаўныя часы, калі паважаны лектар чынна (ой, нават, залішпе чынна!) працаваў у віленскай каапэрацыі. А ў той час ідэя каапэрацыі была-ж жывая, а ў нашым грамадзянстве панаваў вялікі запал і зацікаўленасьць.
>
> Тое, што сяньня лектар раіў, як нешта надзвычайнае і зусім новае, віленская каапэрацыя шырока праводзіла ў сябе раней, чым п. Вольскі ласкава ахвяраваў нам свае „надзвычайна цэннае супрацоўніцтва“.
>
> Памершы, дзякуючы „дапамозе“ п. Вольскага, Віленскі Саюз Каапэратываў, які быў нарадзіўся ў Дзісьне, выпісываў тавары вагонамі з першых рук і ўсе цяперашнія рады правадзіў у жыцьцё на абшары Віленшчыны, ды з добрым вынікам рэгуляваў цэны на рынку.
>
> Віленская каапэрацыя арганізавала тады бібліатэку, мела ў тэй-жа Вільні каапэратыўную сталоўку, з якое, здаецца, карыстаў і п. Вольскі.
>
> Праўда, ўсё гэта было вельмі скромнае, але і рочдэльскія ткачы пачыналі скромна.
>
> Мы йшлі ў раз намечаным кірунку і, калі-б нам не перашкаджалі ў працы, дык віленская каапэрацыя напэўна знайшла-бы для сябе мейсца на сяньняшнім экране, і п. Вольскаму ня трэба было-б гэтак літавацца над — незараднасьцяй віленцаў „у сябе“, хоць „іх здольнасьці шануюць у Кангрэсоўцы (—Польшчы)“
>
> Тое, што мела каапэрацыя Віленшчыны, адносіцца да часоў, калі кіравалі ею тутэйшыя людзі, людзі з родных вёска і мястэчак тутэйшых, пакуль не аглядаліся на „дапамогу“ чужых нашаму краю і розных „пералётных птушак“, кшталтам п. Вольскага, які разьбіў еднасьць каапэратыўнага руху ў Віленшчыне і гэтым — сьвядома, ці несьвядома—запыніў разьвіцьцё тутэйшае каапэрацыі найменш на гадоў 20.

І „тутэйшы каапэратар“ — аўтар гэтае стацьці—канчае яе такой увагай:

> Дзіўным выдаецца, што пасьля таго, што п Вольскі зрабіў для віленскае каапэрацыі, ён мае цывільную адвагу прыяжджаць да нас, шкадаваць нас і выліваць кракадзілавы сьлёзы над лёсам зьбяднеўшае тутэйшае каапэрацыі. Ці-ж бы ён забыўся, як на зьезьдзе паўнамоцнікаў у сьнежні 1921 году ён быў аканчальна здыскрэдытаваны і выпрошаны з салі Работніцкага Дому?

Мы падаем тут гэтыя ўвагі, як перасьцярогу для нашых каапэратараў: прыезд п. Вольскага ў гэты мамэнт — перад новым зьездам паўнамоцнікаў нашых каапэратываў—паказуе, што ваўкі ня сьпяць у шапку!

А—віч.

Хроніка.

Выхад пасла Кахановіча з Бел. Пас. Клюбу. У сувязі з газэтнымі весткамі аб выпадках, якія здарыліся з пaслом М. Кахановічам, апошні, прыймаючы пад увагу, што гэта шкодзіць павазе ўсяго Беларускага Пасольскага Клюбу, падаў заяву аб выхадзе сваім з Клюбу.

Памінаньне Міцкевіча. 31 кастрычніка польскае грамадзянства ўрачыста памінала вялікага песьняра нашае зямлі, Адама Міцкевіча, якога 100 гадоў таму назад (25. X. 1824) расейская ўлада вывезла з Вільні. Вайсковы камітэт паставіў за Вяльлёй часовы памятнік Міцкевічу.

Дзіўна толькі, гэты сумны юбілей гвалту царскага ўраду, над Вольным Духам віленскія палякі адсьвяткавалі... раўтам з танцамі!

Беларускі вечар. У суботу, 1 лістапада 1924 году ў салі Віленскае Беларускае Гімназіі (Вастрабрамская 9) будзець зладжаны Беларускай Драматычнай Майстроўняй спэктакль. На сцэне будзець пастаўлена: „Манька“, камэдыя ў 4-ох дзеях Францішка Аляхновіча з удзелам аўтара ў ролі „Галубоўскага“.

Спадзяёмся, што беларускае грамадзянства ахвотна пасьвяціць хвіліну часу дзеля паслуханьня са сцэны роднага слова. Даход на карысьць незаможных вучняў Беларускае Гімназіі.

Новае Беларускае Т-ва. У Вільні арганізуецца новае беларускае таварыства, якое будзе звацца: „Беларускае Дабрадзейнае Т-ва“. Статут гэтага таварыства ўжо апрацаваны і паданы ўладам дзеля зацьверджаньня. Істнуючае дагэтуль Белар. Т ва Помачы пацярпеўшым ад вайны мае намер усе свае справы і маемасьць перадаць Т ву Дабрадзейнаму. Статут новага Т-ва абыймае чатыры ваяводзтвы: Віленскае, Наваградзкае, Палескае і Беластоцкае.

Кары за тытун. Міністэрства скарбу разаслала дырэктаром скарбовых палат (izb skarbowych) цыркуляр, у якім гаворыцца:

„Імкнучыся да поўнага выкараненьня недазволенае разводкі тытуну, ня трэба, аднак, вызначаць цераз меру высокіх кар за гэты праступак. Кара за нелегальную разводку тытуну **на ўласны ўжытак** у нармальных варунках, значыць, калі нямашака асабліва абцяжаючых акалічнасьцяў, **не павінны быць вышэй за 10 злотых**, ведама, пры захаваньні арт. 22, 23 і 24 ўставу аб тытуновай манаполіі. Разам з гэтым упаўнамачываюцца пастанаўляючыя скарбовыя ўлады, каб у тых выпадках, калі была вызначана шмат вышэшая кара, **зьменшылі яе да 10 зл.**“.

Дзеля гэтага ўсе, каго пакаралі за разводку тытуну **на сваю патрэбу** штрафам вышэй за 10 зл.,— павінны асабіста зьвярнуцца да тэй скарбовай улады, ад якое выйшла пастанова аб штрафе, прасіць зьменшыць кару.

Падатковыя палёгкі для зруйнаваных гаспадарак. Адказваючы на інтэрпэляцыю Беларускага Пасольскага Клюбу ў справе церазмерных падатковых цяжараў, ускладаных на зруйнаваныя вайной сялянскія гаспадаркі ў Заходняй Беларусі, міністар публічных работ у паразуменьні з міністрам фанансаў высьняе:

Законы аб падатках прадбачаць для гаспадарак, якія, з прычыны ваенных апэрацыяў ці стыхійнае катастрофы, мелі значныя страты, далёка сягаючыя палягчэньні і нават поўнае звальненьне, а іменна:

У зямельным падатку: Для плацельнікаў, у якіх цяперашні даход з гаспадаркі ніжэй за нармальны даход з перадваенных гадоў 1911, 1912 і 1913, палёгка ў зямельных падатках прадстаўляе ў 1923 г.—45 проц, у 1924 г.—30 проц. і ў 1925 г.—15 проц. ад сумы гадавога падатку (Rozporządzenie Min. Sk. z dnia 29 września 1923 r., Dz. U. R. P. № 101, poz. 797 z r. 1923).

У дзяржаўным падатку ад нярухомасьці: Жылыя дамы на землях сельскіх гмін, празначаныя на жыльлё асоб, якія вядуць сельскую гаспадарку, як уласьнікаў або арандатараў, звольнены ад дзяржаўнага падатку ад нярухомасьці (punkt 8 par. 2 Rozp. Prez. Rzplitej z dnia 17 czerwca 1924 r. Dz. U. R. P. № 51, poz. 523).

У падатку ад маемасьці: Сельскія гаспадаркі на абшарах Усходніх Зямель, не вялікшыя за 15 гэктараў, калі будоўлі ў іх былі зьнішчаны вайной і ўласьнікі ў дзень 1-га ліпня, 1923 г. ня мелі жылое будыніны і прынамся аднэй гаспадарчай будоўлі, **зусім звольнены** ад „маёнтковага“ падатку—(Art. 3 dz. II punkt 7 Ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o podatku majątkowym Dz. U. R. P. № 94, pz. 746).

Ведама, кожын, хто хоча карыстацца гэтымі палёгкамі, павінен падаць у адпаведную ўстанову просьбу, аплаціўшы яе высокім штэмпэльным зборам. Аднаго толькі п. п. міністры ня кажуць: гэта — таго, што напісана на кожным „nakazie płatniczym“. А іменна: што **плаціць падатак трэба ў назначаны тэрмін, незалежна ад таго, ці плацельнік мае права на звальненьне або зьмяншэньне падатку,** хоць і падаў аб гэтым просьбу.

Зьезд благачынных віленскай эпархіі. 11/XI у пакоях архіяп. Хвядоса адбудзецца зьезд благачынных віленскай эпархіі.

Эпархіяльнага сабраньня, якія заўсёды адбываліся ў нас, у гэтым годзе ня будзе. „З папамі нам лягчэй“, казаў польскі міністар, а голасу незалежных грамадзян—веручых,—ані ўлада, ані самі цяперашнія „дабраныя“ гіерархі ня любяць.

„Русское Общество“, новы стыль і archimandryta Filip. Урад віленск. „Русскаго Общества“, ведамага сваей „угадовасьцяй“, зьвярнуўся да архіяп. Хвядоса быццам-то ў абароне старага стылю, а запраўды ўступілася за звольненага ўладыкай „паважанага праваслаўным насяленьнем“ (мо' лепш: „каханага п. п. Гонсёровскім і Сьвідэрскім?!“) айца архімандрыта Піліпа...

Здаецца, архіяп. Хвядос, як і ўвесь праваслаўны клір, зрабіў у справе стылю пастанову, ідучы далей, як таго жадае „Русское Общество“, якое дабіваецца для духавенства „свабоднага выбару стылю“, згодна з „указам сьв. Сынода“...

Што датычыць абароны arch. Filipa, дык гэта ўжо запраўды—справа густу: „Русское Общество“, падзяляючы густ п. Гонсёровскага, „нашло себѣ въ лицѣ арх. филиппа пастыря, вполнѣ удовлетворяющаго“ і г. далей.

Абрусеньне ня спыняецца. Праваслаўны мітрапаліт Дзяніс загадаў сынодзкай друкарні выпусьціць каляндар на 1925 г. парасейску. З гэтага відаць, што праваслаўныя беларусы і ўкраінцы гэтага „пастыра“ зусім ня цікавяць.

Напад бандытаў. У начы 28/X ў Вільні на вуліцы Бэліны 4 бандыты напалі на праяжджаўшага з асанізацыйнай бочкай Грыгаровіча і пачалі выпрагаць у яго каня. На крыкі Грыгаровіча прыбег паліцэйскі. Арганізаванай пагоняй удалося злавіць 2-х бандытаў.

Між „сваімі“. У вёсцы Малыя Завідкі, Плiскай вол., Дзісьненск. пав., на „балю“ ўланы ранілі ў руку паліцэйскага 25 камп. пагранічнай старожы, П. Огрошко. Сьледзтва йдзе.

Срэбныя двуузлоткі. 1/XI будзе пушчана ў абарот на 800.000 злотых срэбных манэтаў па 2 злоты, якія выробляюцца ў Англіі і Францыі.

Пісьмо у Рэдкацыю.

Паважаны Грам. Рэдактар!

Прашу надрукаваць у найбліжэйшым нумары Вашай газэты „Сялянская Праўда“ гэтакае. У № 12 газэты „Сялянская Праўда“ ад 26 кастрычніка г. г. ў артыкуле „За школу пад арышт“ успамянута, што нібы я маніўся адчыняць бел. школы ў гміне Ламанскай, пав. Горадзенскага. З поваду таго, што адчыняць белар. школы я ня маю права, а тым больш даручаць адчыненьне ня толькі п. Баліцкаму, а каму іншаму.

З пашанай *вучыцель Аршук.*

Горадня,
27/X 1924 г.

Пішыце ў газэту аб усім, што ў вас дзеецца: аб гмінных парадках, аб адносінах начальства, аб школах і навуцы, дый аб усякіх выпадках у жыцьці вашае ваколіцы. Пішыце коратка, але поўна і ясна, паказываючы акуратна: што, дзе, калі і кім зроблена прозьвішчы і адрасы пакрыўджаных і крыўдзіцеляў. Канешне падпісывайце і свае імя—толькі для ведама Рэдакцыі!

Карэспандэнцыі.

„Вызвалене“ проціў беларускай школы.

(З Валожыншчыны).

Даведаўшыся ад сваей нарачонай вуч. Галубовіч, што сяляне вёскі Гута (Валожынскі пав.) дамагаюцца беларускае школы, пасол з „Вызваленя“, пан Дуброўнік, прыехаў у нашу вёску і устроіў мітынг дзеля **барацьбы з беларускай школай,** на каторым, паміж іншым, сказаў: „На што вам беларуская школа, вы з ёй даедзеце толькі да Горадні, а там прапалі“!

Паночкі з „Вызваленя“, вы забыліся той час, калі сулілі даць нам і роўную школу, і волю, і долю, і чаго душа жадае?! А, цяпер...э, што цяпер!

А. Б.

Размова з Інспэктарам Школьным Косаўскага павету.

(Вёска Галік).

17-X с. г. пайшоў я да Інспэктара ў справе школьнай.

Пытаецца: „czego p. przyszedł? skąd?“

Я кажу: з вёскі Галік і даю яму пасьведчаны ўрадам прыгавор, спіс дзетак і паданьне.

Тут раптам Інспэктар кажа: „ja nie dam wam nauczyciela!“.

А я кажу: вы зрабеце тое, што да вас належыцца, а вучыцеля нам прышлець Віленск. Белар. Школьн. Рада.

Тагды ён зноў кажа: „ale musicie uczyć dzieci prywatnie na swój koszt“, а я яму кажу, што, паводле Інструкцыі, мы маем права адчыніць сваю беларускую школу, бо маем ажно 53 дзетак, каторыя хочуць вучыцца ў роднай мове, а што датычыцца вучыцеля, дык яму ўрад павінен плаціць таксама, як польскаму.

Інспэктар кажа: „w waszej wsi niema odpowiedniego budynki, i dzieci z Halika mogą chodzić do wsi Busiażý“ (ў в. Бусяж ёсьць школа; урад пачаў рамантаваць, а як паглядзеў, што людвасьць хоча беларуск. школу, дык рамонт кінулі).

Я яму стаў казаць, чаму-ж быў адпаведны будынак, як была польская школа? (бо ў нашай вёсцы была польская школа ў 1921, 22 і 23 г.), а ў польскай школе нашых дзетак за ўвесь час нічога не навучылі, ня толькі чытаць ці пісаць, але ня ўмеюць лічыць да 10 папольску. Да Бусяжы так сама, кажу, дзеткі 7 ці 8 гадоў ня могуць хадзіць 3 вярсты ў зімовы час, а людзі бедные, дык ня маюць для дзетак добрае вопраткі, дык нашто нам Бусяж, калі мы маем права мець школу ў нашай вёсцы.

Інспэктар падзівіўся ў свае сьпісы і кажа: „U Haliku niema tyle dzieci, żeby była szkoła, — wasz sołtys napisał tylko 37 dzieci“: а я яму паказаў сьпіс 53 дзетак.

„Jak sołtys zrobił fałszywy spis, to będzie za to odpowiadać“.

Я стаў тлумачыць, што солтыс невінаваты, бо як ён пісаў, дык думалі, што будзе польская школа, дык не хацелі пісаць, а як я стаў пісаць і сказаў, што будзе школа наша, беларуская, дык кажды бацька стараўся запісаць сваё дзіця.

П. Інспэктар зноў кажа, што „вашы дзеці могуць хадзіць у Бусяж“. Тагды я стаў казаць, што вы, замест-таго, каб памагаць адчыняць нам школы, робіце перашкоды, а ўрад, замест школы, адчыняе манаполі!— Места Косаў невялікае, а ёсьць ажно 3 манапольні, а чацьвёртая растаўрацыя, і гэтыя ўсе „прысутцтвы“ прадаюць гарэлку. А як будзеце перашкаджаць, дык я напішу да нашых паслоў у Сойм, а паслы зьвернуцца да міністра асьветы.

Кажа п. Інспэктар: „bardzo proszę, ja nie przeszkadzam, a będę dopomagać“.

Я падзякаваў за апошнія словы п. Інспэктара і ўзрадаваўся, што будзем мець школу. На запытаньне вяскоўцаў, што казаў Інспэктар, я і кажу: школа будзе.

Вось, цяпер і чакаем спаўненьня слова п. Інспэктара. **Юстын Гордзенко.**

Дзіўная хвароба.

(З Лідчыны).

Каля нас ёсьць у в. Голдава сьвяшч. Міхал Чабоўскі, Лідзкі праваслаўны дзекан. Ен колькі гадоў зраду хварэе на нейкую дзіўную хваробу, як кажуць яго парафіяне, бо ўжо колькі гадоў ня бывае набажэнства ў царкве, апрача фэстаў, у якія служаць прыежджыя сьвяшчэньнікі-суседзі.

Але цікавая рэч: як толькі прыяжджаюць хрысціць ці вянчацца,—дык хвароба праходзе, і, сьвяш. ня здолеўшы служыць у нядзелю, ідзе і вянчае. Заўраўды, „дзіўная хвароба“, — дзе служба Богу — там хвароба, а дзе маркі — там здароўе. **Я.**

Паштовая скрынка.

Паўлу Малько, С. Пабудзею, Ф. Леўчуку, Уладз. Кучынскаму, Тамашу Шагуну, А. Угліку, Сьцяпану Пазьняку, Юстыну Рошчэнку, Казімеру Сечаню, Р. Шчэрбінскаму, С. Лімонту, М. Краснапольскаму, Васілю Сокалу, Уладзімеру Божко.—Па 2 зл. атрымалі. Газэту высылаем. **М. Гучку, Капусьце, Сьцяпану Сьляжэйскаму, М. Савоню.**—Па 6 зл. атрымалі. **Яну Трахімовічу, Паўлу Макарчыку, Б. Літвінчыку, М. Бабіло, Я. Балашу, В. Кузьмічу, М. Лебедзінскаму.**—Па 4 зл. атрымалі. Газэта высылаецца. **Васілю Чаботару.**—9 зл. атрымалі. **Язэпу Пацукевічу.**—1 зл. атрымалі. „На ростані“ і „Як аткрыць беларускую школу“—выслалі.

БІБЛІЯГРАФІЯ.

„ФІЗЫКА“. Мэханіка і цяплыня Нэканда Трэпкі.

Я ўжо даўно зьбіраўся напісаць рэцэнзію на гэты падручнік. Аднак, зрабіць гэта ня так то лёгка. Чытаць вучэбнік ня можна так скора, як раман. Толькі выкладаючы па вучэбніку, можна ацаніць яго вады і яго добрыя бакі.

Я выкладаў фізыку ў 6-ай клясе дзяржаўнае гімназіі па вучэбніку Фізыкі Каліноўскага, які лічыцца найлепшым у польскай літэратуры. Цяпер выкладаю гэты самы прадмет у Беларускай Гімназіі па вучэбніку п. Трэпкі, уложанаму, паводле Каліноўскага, і таму магу ацаніць той і другі.

У падручніку п. Каліноўскага шмат філязофіі. Яго добра чытаць настаўніку, які і павінен выкладаць па ім, але, як вучэбнік для сярэдняй школы, ён ня вельмі падходзіць, бо прыпамінае хутчэй лекцыі, чы падручнік.

Гэтай памоему найбольшай вады падручніка п. Каліноўскага няма ў падручніку п. Трэпкі. Тут вылажана самае патрэбнае і вылажана ясна і коратка. Праўда, што, дзякуючы строгасьці выкладу падручніка, вучню цяжка самаму разабрацца ў падручніку. Настаўнік, які выкладае фізыку, мусіць дзеля гэтага трымацца досыць блізка падручніка і крок за крокам камэнтаваць яго і ўвадзіць вучня ў навуку.

Падручнік Трэпкі патрабуе добрага падгатаваньня вучняў з матэматыкі, бо ў ім вельмі строга выводзяцца формулы і ўжываецца графічны мэтад прадстаўленьня залежнасьцяў паміж вялічынямі. Найбольшую труднасьць становіць зразуменьне вучнямі вымеру вялічынь, якога няма, напрыклад, у найлепшым расейскім падручніку Краевіча.

Мушу зазначыць, што пры пісаньні фізыкі п. Трэпка карыстаўся ня толькі Каліноўскім. Многае ў яго вылажана значна ляпей, як у Каліноўскага. Так, напрыклад, у Каліноўскага ня зусім зразумела, як аблічаецца тэмпэратура па газаваму тэрмамэтру. Гэта зусім добра вылажана, паводле Віткоўскага і Закрэўскага, п. Трэпкаю, які дае формулу аблічэньня тэмпэратуры. Возьмем, напрыклад, адхіленьне падаючага цела ад стоці. Здавалася-б, што гэта вельмі цяжка зьмерыць і што патрэбны дакладныя інструмэнты. Але п. Трэпка зьвешвае шнур з гіраю на канцы, пушчае з гары падаючае цела, і адразу відаць, што ня трэба ніякіх асаблівых прыладаў для мераньня адхіленьня.

Вельмі проста выводзе п. Трэпка формулу матэматычнага матача.

Рысункі выкананы вельмі добра — шмат ляпей, як у Каліноўскага. Па падручніку Каліноўскага я ня мог зразумець паветранай помпы Гедэ, так замазаны там рысунак.

Зрабіўшы падручнік п. Трэпкі менш навучным, выкінуўшы нп. вымер вялічынь, шмат формул,—ведама, можна было-б зрабіць яго больш даступным для вучняў. Але падручнік ня меў-бы ўжо ніякай вартасьці для настаўніка. Настаўнік можа выкінуць тое, што ён лічыць цяжкім для вучняў. Не забывайма, што падручнік Трэпкі—першы ў нашай літэратуры. Калі-б мы мелі ўжо некалькі падручнікаў—менш строгіх, то пасьля іх падручнік п. Трэпкі быў-бы пэўне найлепшым.

Пакідаю збоку тэрміналёгію. Магчыма, што некаторыя тэрміны можна было-б замяніць лепшымі: „матач“ — „хістальнікам“, але гэта справа ўжо не аднаго чалавека.

Кожны аддзел мае досыць задачаў для самадзейнай працы вучняў.

Да заданьняў гэтых варта было-б далучыць адказы, бо тагды вучні маглі-б спраўдзіць, ці добра яны разьвязалі заданьне.

У аддзеле цяплыні варта было-б па аналёгіі жыжак у злучаных пасудзінах выясьніць розьніцу паміж **тэмпэратурай** і колькасьцяй цяпла.

Можна зусім шчыра рэкамандаваць падручнік п. Трэпкі для сярэдніх школ і беларускага настаўніцтва і чакаць далейшых частак фізыкі п. Трэпкі. **Б.**

Усячына.

З колішніх судоў.

Судзяць мужыка за тое, што аблаяў пана дурнем. Натуральна, засудзілі некалькі злотых штрафу. Селянін прыняў прыгавор зусім спакойна, а пасьля падыходзіць да судзьдзяў і пытаецца.

— Растлумачце мне, паночкі: ось, я сказаў на разумнага пана „дурны“ і за тое плачу штраф, а калі я на дурнога пана скажу „разумны“, дык нічога за тое ня будзе?

— Не, нічога, адказываюць.

— А, ну дык бывайце, паночкі разумненькія, усенькія здаровенькія і шчасьліввенькія! **К.**

Рэдактар-Выдавец **Антон Войцік.**

Друкарня **Н. Левін і Сын,** Вільня, Нямецкая 22.